

Verdier og dyder i medisinen

REDAKSJONELT

FUGELLI P

NYLENNÅ M

Hvilken betydning har de klassiske dyder for dagens leger?

Verdier er på moten. Regjeringen har oppnevnt en verdikommisjon. Moralfilosofiske skrifter blir bestselgere (1, 2). Etikkseminarer antar epidemiske former. Moral og religion krysses med helse i den internasjonale faglitteraturen (3-6). Her hjemme etterlyser Ole Berg en legeforening som vektlegger “hellige” medisinske verdier mer enn profane fagforeningsinteresser (7).

Det er mange mulige forklaringer på denne vekkelsen (8, 9): Menneskene er trette av den rene forstand. Nå kommer reaksjonen i form av lengsel etter Gud, mystikk og verdier. Tradisjonelle verdier trues av grådighetskultur, jegdyrkelse og kynisme. De kollektive mentalitetsformende systemene bryter sammen.

Det moderne livet er preget av segmentering mellom generasjoner, mellom arbeid og fritid, mellom det offentlige og det private rom.

Klassiske verdier og dyder blir tiltrekkende som bindemiddel. De kan skape helhet i den oppstykkede tilværelsen.

Til alle tider har menneskene strebet etter å formulere verdier som liv og samfunn bør bygges på. Platon holdt frem de fire hoveddydene: visdom, mot, måtehold og rettferdighet. Til disse ble det i middelalderen føyd tre guddommelige dyder: tro, håp og kjærlighet. Til sammen utgjør disse de sju kardinaldydene. De har sitt individualmoraliske motstykke i de sju dødssyndene: hovmod, misunnelse, vrede, livslede, gjerrighet, fråtseri og utukt.

Men historiens verdimeldinger er ikke bare gitt til den enkelte. Også samfunnet må bygge på grunnleggende verdier. De mest kraftfulle politiske verdiene i den vestlige moralkrets ble formet under Den franske revolusjon: frihet, likhet og brorskap.

I en serie artikler vil Tidsskriftet sette disse klassiske verdienes gyldighet på prøve i norsk medisin og helsepolitikk ved tusenårsskiftet. I dette nummeret fortolkes antikkens dyder inn i legenes yrkesutøvelse (10-13). I det neste nummeret vil vi tolke de kristne verdiene tro, håp og kjærlighet med lege-pasient-forholdet som ramme, og i siste del av serien vil vi belyse de politiske verdiene frihet, likhet og brorskap i et folkehelseperspektiv.

Vi håper å demonstrere at bløte ord om verdier og dyder er harde formgivere både av helsepolitikken og av klinisk praksis. Menneskesyn, samfunnsmoral og yrkesetikk kan være like avgjørende for helse, sykdom og død som teknologi, molekyler og kniver. Derfor kan

ikke kunnskap og ferdigheter alene gi god pasientbehandling. Kunnskapen må blandes med menneskelige og sosiale verdier (14).

Medisinen er et verdiladet og verdibasert fag. Få yrkesgrupper har større makt over menneskene enn legene. Det kliniske arbeidet bringer oss i nærkontakt med pasientenes verdigrunnlag.

Ved alvorlig sykdom faller ofte maskene. Legene må være vare for de verdimeldinger som da trenger betjening. Samfunnsverdiene påvirker fordelingen av sykdom og helse, både gjennom fordeling av levekår og gjennom fordeling av helsetjenester. Samfunnets verdigrunnlag kan etter en viss latensperiode dokumenteres med epidemiologiske data.

Det er således mange grunner til at legene bør bry seg om verdier, ikke bare som mennesker, men også som fagfolk. Men gjør vi det? Et litteratursøk avdekker flere tusen artikler med ordet verdi (value) i tittelen. Men nesten alle viser seg å handle om p-verdier, kolesterolverdier, blodtrykksverdier og andre fysiologiske variabler. Nå er det vår erfaring at leger har et høyt refleksjonsnivå, både hva gjelder yrkesetikk, individualmoral og samfunnsverdier. Men bortsett fra yrkesetikken har vi i liten grad gjort dyder og verdier hos legen, pasienten og i samfunnet til et faglig emne. Et fremsynt unntak her hjemme er Per Sundby, som i 1982 inspirerte en omfattende medisinsk verdidebatt med boken *Medisin, moral og det gode liv* (15).

Verdier og dyder har sterk virkning på legens arbeid, på pasientens sykdomsprosjekt og på helsetilstanden i landet. Derfor bør ikke legene underdekke av verdinøytralitet og politisk uavhengighet late som om disse koblingene mellom moral og medisin ikke finnes. Tvert om bør vi prøve å klarlegge sammenhengene mellom verdier og dyder og helsetjeneste og helsetilstand og bygge denne innsikten inn i vår kliniske og samfunnsmedisinske virksomhet.

Vi håper artiklene vil inspirere til refleksjon og debatt om klassiske verdiers vilkår i dagens medisin. I beste fall får enkelte kolleger lyst til å skrive ned sine egne tanker og erfaringer. For å styrke denne muligheten lyser Tidsskriftet ut en essaykonkurranse (se side 1208) hvor kollegene inviteres til å fortelle om verdiutfordringer i deres eget faglige liv.

Per Fugelli

Magne Nylenna

LITTERATUR:

1. Gaarder J. Sofies verden: roman om filosofiens historie. Oslo: Aschehoug, 1991.
2. Næss A. Livsfilosofi: et personlig bidrag om følelser og fornuft. Oslo: Universitetsforlaget, 1998.
3. Brandt AM, Rozin P, red. Morality and health. New York: Routledge, 1997.
4. Koenig HG. Is religion good for your health? New York: Haworth Pastoral Press, 1997.
5. Wilkinson RG. Unhealthy societies. The affliction of inequality. London: Routledge, 1997.
6. Ridley M. The origins of virtue. New York: Penguin Books, 1998.
7. Berg O. Legene og Legeforeningen - mellom interesser og verdier. Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 1417-21.
8. MacIntyre A. After virtue. London: Duckworth, 1985.
9. Vetlesen AJ. Dydsetikk. Oslo: Humanist Forlag, 1998.
10. Vestbø E. Visdom - kunnskapen, pasienten og legen. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 1146-8.
11. Fugelli P. Mot - alle dyders mor. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 1143-5.
12. Nylenna M. Måtehold - en dyd av nødvendighet. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 1154-7.
13. Gulbrandsen P. Rettferdighet - den største og mest krevende dyden. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 1149-52.

14. Bjørndal A. Hundre år med det randomiserte forsøk. Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 4635-6.

15. Sundby P. Medisin, moral og det gode liv: et innlegg mot de "radikale" krefter i moraldebatten. Oslo: Gyldendal, 1982.

Publisert: 17. oktober 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI:

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no